

Miriam Hollmer

Hinder för diakonal utveckling i församling

Finns det hinder för att utveckla diakonin i församlingar? Vilka är de i så fall? En ny rapport om hinder för diakonal utveckling visar vad diakoner och kyrkoherdar tycker. Miriam Hollmer redogör här för rapportens huvudsatser.

Vad är diakonal utveckling? Diakonal utveckling i församling handlar i grunden om att församlingen behöver ställa sig frågan: vad kan och ska församlingen/pastoratet göra inom den grundläggande uppgiften diakoni, och varför? Därefter kommer frågan

”Vad är diakonal utveckling?”

om vad som behövs för att nå dit man vill. Diakonal utveckling handlar med andra ord egentligen om att stärka strategisk och medveten verksamhetsutveckling. I denna artikel återges kortfattat några hinder som tycks finnas för att främja ett sådant utvecklingsarbete inom diakonin i Svenska kyrkans församlingar och pastorat. Rapporten om hinder är en del av projekt Diakoni och välfärd

För att kunna utvecklas och verka i samhället utifrån våra egna drivkrafter och värden behöver vi som kyrka vara förankrade i vår identitet och förståelse av diakoni och diakonalt arbete. Under tre år har projekt Diakoni och välfärd¹ därför arbetat med frågor som rör diakoni och diakonal utveckling i Svenska kyrkan. Ett av projektets resultat är *Vägledning för diakoni*.² Ett annat är rapporten *Hinder för diakonal utveckling*, som alltså är utgångspunkten för föreliggande artikel.³

Den huvudsakliga källan till rapporten om hinder är en enkät till

kyrkoherdar och diakoner. I den så kallade Kyrkbussen, ett digitalt enkätpaket som går ut till församlingar från nationell nivå en gång per år, har diakoner och kyrkoherdar fått frågan: ”Utifrån din erfarenhet, vad skulle du säga är hinder för diakonal utveckling i ditt pastorat?”⁴ Enkät-svaren på kyrkbussfrågorna visar att diakoner och kyrkoherdar uppfattar möjligheten att utöva diakoni i församling eller pastorat olika.⁵ Diakonerna är genomgående mer kritiska. Enkätsvaren visar alltså en brist på samsyn kring möjligheten att utföra uppdraget att utöva diakoni. Endast i en fråga hade de samma bild: ungefär fyrtio procent ansåg att det inte finns några hinder.

Finns inga hinder...eller?

Det vanligaste svarsalternativet för både kyrkoherdar och diakoner var att det inte finns några hinder för diakonal utveckling. 45% av kyrkoherdarna respektive 41% av diakonerna var av den åsikten.

Det kan tyda på att drygt fyrtio procent av de diakoner och kyrkoherdar som önskar, eller redan arbetar med utveckling, upplever att det kan ske utan problem. Men det skulle kunna finnas anledning att granska svaren närmare. Kan svaren även spegla ett visst ointresse för att utveckla diakonin? En diakonal inventering i Västerås stift 2018⁶ indikerar att det inte är ovanligt att församlingar anser sig nöjda med läget som det är även om det finns områden med stor förbättringspotential. En genomgång av samtliga församlingsinstruktioner

i Stockholms stift visade att många församlingar och pastorat i högre grad än vad som görs idag skulle behöva arbeta med diakonal utveckling. Forskarna bakom studien menar att det som skulle behövas framförallt är omvärldsanalys, diakonal inventering och att formulera det diakonala arbetets styrning på ett tydligare sätt i församlingsinstruktionen.⁷

Hinder för diakonal utveckling enligt diakoner och kyrkoherdar

Det grundläggande problemet är utan tvekan otydligheten kring församlingens uppdrag att utöva diakoni. Det gäller både att kunskapen ofta är låg och att även när kunskap finns kan den botten i väldigt olika tolkningar av vad diakoni är. Sedan finns andra problem, men oftast går de att härleda tillbaka till denna grundläggande oklarhet.

Låg kunskap om diakoni

I enkätsvaren i kyrkbussarna är det slående att kyrkoherdar och diakoner har olika syn på hur djup kunskapen om diakoni är hos församlingens anställda. Runt tjugo procent av diakonerna ansåg att låg kunskap om diakoni var ett hinder för diakonal utveckling, mot knappt fem procent av kyrkoherdarna. Där finns alltså ett glapp på femton procent när det gäller om kunskapsbrist ses som ett problem. Diakonerna anser i betydligt högre grad att ledning och arbetslag har låg kunskap om diakoni och om hur diakonidimensionen kan inkluderas i andra verksamheter. »

Ett annat problem kan vara att begreppet diakoni har präglats av otydlighet. Det visar sig inte minst i att tolkningen om vad diakoni är kan rymma de två ytterligheterna att "allt som församlingen gör är diakoni" till att "diakoni är det som diakonen gör". När "allt är diakoni"-synen krockar med verksamhetsfokus eller diakoncentrering blir det svårt att komma förbi begreppsförvirringen. Det kan också leda till oenighet kring vilka som diakonin främst ska vara till för.⁸

Hög arbetsbelastning

Det finns en anmärkningsvärt stor skillnad mellan kyrkoherdar och diakoner i kyrkbussenkäten när det gäller frågan om arbetsbelastning. I frågan specificerades inte för vem arbetsbelastningen var för hög, men dubbelt så många diakoner (42%) jämfört med kyrkoherdar (23%) ansåg att hög arbetsbelastning var ett hinder för diakonal utveckling. Det kan då antingen tolkas som att kyrkoherdarna bedömer sin egen arbetsbelastning eller diakonens. Oavsett vilket så finns en signifikant skillnad mellan grupperna när det gäller upplevd arbetsbörda. En stor arbetsbelast-

oklarhet kring diakoni och diakonens uppdrag.¹⁰

Förändring är betungande

Det finns en trygghet i att fortsätta på samma sätt som man "alltid" har gjort. Det kan göra att det blir svårt att prioritera om och ta bort verksamheter. Redan en ordentlig genomlysning av vilka verksamheter som finns och varför kan upplevas som ett personligt ifrågasättande. Det kan också vara så att man helst vill bestämma själv. Tjugotvå procent av diakonerna 2017 och tio procent av kyrkoherdarna 2016 svarade att ett hinder för utveckling kan vara att förändringar upplevs för betungande. Om arbetsbelastningen dessutom är för hög och det diakonala uppdraget luddigt blir det naturligtvis ännu tyngre att försöka genomdriva en förändring. Många av hindren för diakonal utveckling går in i varandra.

Organisationsstrukturella problem

När det gäller strukturproblem inom själva organisationen (framförallt församlingen i sig men även kyrkans struktur i sin helhet) så finns där allt från problem med alltför lös struktur

ligheten kring församlingens uppdrag att utöva diakoni.

Brist på diakoner

Det kan redan nu vara svårt att rekrytera diakoner och enligt siffror från Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation kommer 20 % av alla diakoner att gå i pension de närmaste fem

"Det kan redan nu vara svårt att rekrytera diakoner?"

åren.¹¹ Särskilt svårt att rekrytera kan det vara i glesbygd. Tjugosju procent av kyrkoherdarna uppgav i kyrkbussen att församlingen/pastoratet saknar diakon. Ofta beror detta på ekonomi, och att det då "lönar sig" mer att anställa en präst. Några textsvar från kyrkoherdar rör svårigheten att rekrytera. Det är brist på diakoner, men det kan också vara svårt att hitta diakoner med rätt kompetens.

Frågan är då vad som är rätt kompetens och hur det uttrycks vid tjänstetillsättningar. Det kan vara så att diakoner helt enkelt inte söker en tjänst som verkar för okvalificerad. Diakonbristen gör att det finns ett stort utbud av tjänster att välja bland.

Det behöver finnas en tydlighet i rekryteringsprocessen. För att det ska kunna förverkligas krävs bland annat att församlingen har bearbetat vilka behov som finns i lokalsamhället och vad de själva önskar av en diakon. Att så inte alltid sker visar bland annat kyrkbussvar och en studie från Stockholms stift.¹²

Vägledning för diakoni kan bidra till gemensam förståelse av diakoni. Det är uppenbart att de flesta av hindren för diakonal utveckling har kopplingar till varandra. En del av hindren behöver hanteras på nationell nivå eller hos stiftet. Grunden tycks dock ligga i att

"En anledning till att arbetsbelastningen blir för hög är bristen på struktur och strategi"

ning kan dels leda till arbetsrelaterad ohälsa, men det kan också påverka möjligheten till djupare reflektion som i sin tur kan påverka diakonal utveckling. Det kan också påverka något som ses som helt väsentligt för diakonens kompetens eller det som ger samtalsstöd hos Svenska kyrkan sitt mervärde: förmågan att hårbärga tunga livsberättelser och samtidigt mötas som medmänniskor.⁹

En anledning till att arbetsbelastningen blir för hög är bristen på struktur och strategi för det diakonala arbetet, vilket i sin tur är kopplat till

till strikta hierarkier. Diakonens roll i beslutsprocessen är ibland svag eller saknas. Diakoners brist på mandat lyfts som något som exempelvis kan försvåra diakoners kontakt med andra samhällsaktörer. Eftersom samverkan är en viktig del i diakonal utveckling kan detta utgöra ett hinder.

Diakonens eller diakonins otydliga roll kan också medföra att diakoner tvingas motivera sin egen existens i den kyrkliga strukturen. En alltför lös struktur har också kopplingar till det grundläggande problemet med otyd-

det saknas en övergripande gemensam förståelse av vad diakoni är och vad uppdraget att utöva diakoni innebär. Om diakoner och kyrkoherdar har olika bild av en del av församlingens grundläggande uppgift kan det dessutom i sig försvåra möjligheten till strategisk utveckling av diakonin.

Förhoppningsvis kan Vägledning för diakoni¹³ bidra till att tydliggöra och underlätta det strategiska tänkandet kring diakoni som hela församlingens uppdrag. För detta krävs dock att församlingens ledning känner till materialet, bedömer det som relevant och skapar utrymme för att använda det.

MIRIAM HOLLMER
Utredare Kyrkokansliet, Uppsala

Noter

- 1) Projektet Diakoni och välfärd är en dialog- och arbetsprocess mellan Luleå, Västerås och Göteborgs stift och nationell nivå om diakoni och diakonal utveckling. Projektets syfte är att stärka det strategiska tänkandet kring diakoni och diakonal utveckling. <https://internwww.svenskakyrkan.se/diakoniochvalfard>
- 2) Den kommer att släppas i tryckt form men finns än så länge på intranätet: <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning-for-diakoni-i-svenskakyrkan>
- 3) Miriam Hollmer (2018), *Hinder för diakonal utveckling i Svenska kyrkan. Rapport till projekt Diakoni och välfärd*. Kyrkokansliet.
- 4) 2016 skickades enkäten till 688 kyrkoherdar. 409 svarande på frågan om hinder för diakonal utveckling, vilket ger en svarsfrekvens om totalt 59%. 2017 skickades enkäten till 852 diakoner och 420 (49%) svarade på frågan om hinder. Frågeställningen ska ses som en bild av vilka problem som dessa yrkesgrupper utifrån sina tjänstefunktioner upplever kring diakonal utveckling
- 5) I den här artikeln fokuserar jag på svaren från diakoner och kyrkoherdar i kyrkbussen. En fylligare bild ges i rapporten *Hinder för diakonal utveckling*. Underlaget till rapporten i sin helhet har varit diakoner på stifts- och församlingsnivå, kyrkoherdar samt i viss mån övriga församlingsanknutna.

Dessa har nåtts dels genom enkätutskicket kyrkbussen men också genom fokusgrupper och referensnätverket i projekt Diakoni och välfärd (<https://internwww.svenskakyrkan.se/diakoniochvalfard>). Utöver det tas även forskning med i rapporten.

6) Resultaten bearbetas och rapporten är med andra ord inte publicerad än.

7) Elisabeth Christiansson i Charlotte Engel och Elisabeth Christiansson, *Diakonins strukturer. En presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholms stift 2016/2017*. Ersta Sköndal Bräcke högskola, s. 59.

8) Det är bland annat utifrån det här dilemma som Diakoni och välfärdsprojektet har arbetat fram *Vägledning för diakoni* <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning-for-diakoni-i-svenskakyrkan>

9) Se Charlotte Engel och Elisabeth Christiansson (2017), *Diakonins strukturer*, s. 30.

10) Se Charlotte Engel och Elisabeth Christiansson (2017), *Diakonins strukturer*, kapitlet "Mind the Gap-s! Om diakonernas kompetens, arbetssituation och rekrytering".

11) *Ducatus* nr 2017.

12) Engel och Christiansson 2017

13) <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning-for-diakoni-i-svenskakyrkan>

Följ Svensk Kyrkotidning på Facebook

Gå till facebook.com/svenskkyrkotidning och klicka "gilla" för att få kontinuerlig information och uppdateringar om Svenska kyrkans viktigaste kritiska röst.

www.svenskkyrkotidning.se